

DE QUAN VERGES VALIA 113 LLIURES DE PLATA (i III)

Clourem ací el comentari i anàlisi detallats d'aquell document de 5 d'abril de 1098 que ens informa de la venda del castell de Verges feta pel vescomte Ramon Guillem al comte d'Empúries. Donarem per suposat que el lector diligent recorda o ha repassat el que vam comentar en els dos lliuraments anteriors i entrarem en matèria directament, sense més preàmbul.

Dirigim la nostra atenció ara cap a un altre aspecte essencial del document: les afrontacions o límits que es descriuen dels alous venuts. Notem, primerament, que se'ns parla sempre en clau de parròquia i no pas de municipi, perquè aquella va ser la primera entitat d'organització del territori i d'enquadrament de la població en l'alta edat mitjana. La universitat pagesa, el municipi, naixerà més endavant, cap al segle XII, i compartirà amb la parròquia el paper representatiu, cohesionador i aglutinador de la comunitat vilatana, fins al punt que molt sovint –però no sempre– acabaran coincidint els originaris límits parroquials amb els del terme municipal. Observem, doncs, quins eren els límits dels alous que ven Ramon Guillem.

Primerament especifica que el castell, la vila, les terres i els drets objecte de transacció es troben dins el comtat d'Empúries, concretament dins els termes de la parròquia de Sant Julià de Verges. I ara ve el més interessant; tot seguit en descriu els límits: a llevant amb Bellcaire; a migdia amb Canet i Ultramort; a ponent amb Jafre; i a tramuntana amb Marenyà i Garrigoles. Fàcilment hi podríem reconèixer

l'actual terme municipal de Verges si no fos que al límit nord no s'hi esmenta la Tallada. Per què, això? Doncs, senzillament, perquè el 1098 la parròquia de la Tallada encara no existia. Val a dir que el *Liber Feudorum Maior* esmenta una fortalesa (no pas una parròquia) anomenada *Talada* el 1053, però pel context i per l'ordre en què se cita, és evident que no es refereix a la població empordanesa –de Tallades, com de Bellcaires, n'hi ha, per exemple, a les terres lleidatanes–. És indiscutible l'esment de Santa Maria de la Tallada el 1151. Es tracta de l'antiga capella del castell, que es documenta també en altres ocasions, però que fins a 1372 no serà erigida en parròquia, atorgant-li un territori que se segregà del de la parròquia de Sant Julià de Verges. Per tant, originàriament, la Tallada formava part de la parròquia de Verges, i per aquesta raó els límits de la parròquia a la banda de tramuntana coincideixen amb els límits de l'actual terme municipal de la Tallada. Però aleshores podem adonar-nos d'un altre detall: si estem parlant del límit nord de la Tallada actual, per què no hi consta Tor? Una altra vegada la resposta s'entén només en clau parroquial: perquè Tor, si és que aleshores tenia un incipient nucli d'habitació, depenia de la parròquia de Marenyà. En qualsevol cas, el que ens interessa ressaltar és la pervivència de l'estructura bàsica d'organització del territori: actualment els municipis s'han agregat d'una manera determinada; però, en essència, cada «peça» té la forma i l'extensió que ja tenia fa mil anys, uns límits que provenen del moment en què es van crear les parròquies.

Un altre aspecte molt interessant del document és la reserva que fa el vescomte, que exclou de la venda un parell de masos i dues vinyes, cosa que indica que no desitjava trencar totalment els seus vincles amb Verges, sinó que, ben al contrari, s'hi reservava per al seu «servei i utilitat» algunes propietats, cosa que en termes econòmics i vist des

INSTAL·LACIONS
VERGES SL

💡 Llum 🚰 Aigua 🔥 Gas 🏠 Calefacció ✨ Altre condicionat

C/ Girona, 60
17142 VERGES (Girona)

Tel./Fax: 972 780 417
e-mail: instalverges@terra.es

pastisseria
m^aàngels

c/ Francesc Cambó, 1
tel. 972 78 03 95
17142 VERGES (Girona)

de la perspectiva senyorial, vol dir fonts de rendes –i de subministrament de vi, tot sigui dit–. En un dels masos hi viu Joan Argelic, i a l'altre una dona anomenada Jocelenda; i de les dues vinyes se'ns informa que una pertany a Ramon Isern, a qui trobem també signant el document en qualitat de testimoni. Vet aquí el nom dels primers vergelitans «històrics» que coneixem, uns personatges de qui segurament mai no en sabrem gaire res més que això, el nom. Ens els podem imaginar fent de pagesos sota la protecció –i també sota l'exacció– del seu senyor, mirant de posar en conreu noves terres, que és el mateix que dir començant a construir el paisatge que avui coneixem, pagant tasques, calcatures i altres drets feudals. Qui sap d'on venien, com eren, què pensaven, quants veïns tenien. Tot plegat ens dibuixa un incipient clos fortificat dins del qual, a més de la diguem-ne infraestructura militar, ja hi ha alguns masos, i on l'espai s'aprofita al màxim, fins al punt que es planta vinya dins el fossar i als valls de la muralla, una pràctica que, per cert, constatem vigent encara molts segles després, en els capbreus del segle XVII.

Al final del document hi trobem la signatura dels testimonis, molts d'aquests segurament cavallers i homes de confiança de les dues parts que intervenen en la transacció, però d'altres, com Ramon Isern, devien ser pagesos. Sabem també que hi intervingué un jutge anomenat Miró i que l'encarregat d'escriure el document va ser un prevere anomenat Pere.

Recapitulant, el document ens transporta al moment de finals del segle XI, en què el poble de Verges comença a fer les primeres passes en el doble vessant de centre de poder –la construcció del castell vindrà acompanyada, temps a venir, per l'establiment de diverses institucions, com jutjats, notaria, presons– i com a centre econòmic –en desenvolupar-se, la vila esdevindrà centre de producció agrícola i d'intercanvi comercial, s'hi farà mercat setmanal i s'hi establiran artesans i comerciants–. És el mateix moment en què no gaire lluny, a la Vall, s'hi acaba de construir l'església romànica a l'entorn de la qual, potencialment, s'hi podia haver desenvolupat un

MARTINA NARLOCH

FISIOTERAPEUTA
TERÀPIES MANUALS
666 90 60 93 *Hores convingudes*
VERGES - CAMALLERA

poble que, per raons diverses, mai no va superar l'estadi de veïnat. L'historiador Joan Badia-Homs ha assenyalat amb molt d'encert l'extrema similitud entre els murs de l'església de la Vall i l'únic pany que es conserva de l'antic castell de Verges (vg. les fotos): la combinació de filades primes i gruixudes, la col·locació de pedres poc treballades, sovint mal escairades i que a vegades amb prou feines han estat desbastades, i la tècnica constructiva en general, denoten que tots dos aparells van ser construïts en un mateix període. D'altra banda, podem considerar aquest document com la primera descripció escrita que coneixem del nostre poble. Hi veiem unes muralles i unes cases en construcció, uns senyors feudals que tenen drets jurídics i econòmics sobre les terres i les persones, un terme de proporcions pràcticament idèntiques a les actuals, una incipient activitat agrícola –l'esment dels masos és inequívoc en aquest sentit, per bé que hem de tenir ben present que un mas del segle XI no és comparable a allò que entenem per mas avui– i uns pagesos amb nom i cognoms que s'estan en aquests masos.

Nou-cents anys després, les coses han canviat molt, moltíssim, però caldria ser cec per a no adonar-se que alguna cosa d'aquells temps primigenis roman encara pels carrers de la vila: ho sabrem conservar?

SALVADOR VEGA

Segons J. Badia-Homs, l'aparell de l'església de la Vall (dreta) i el mur que resta del castell de Verges (esquerra) són fets en la mateixa època i amb la mateixa tècnica constructiva